

סימן סז

רופא שמצא דם בבדיקה

ב. שיטת המהרש"ל וה'שואל ומשיב'
ג. בדיקת אחרות לתרומה ולבעלה
מסקנה

ראשי פרקים
שאלה
א. ראייה ודאית שלא בהרגשה

* * *

ויש לפשוט שאלה זו מן המשנה בנדה

שאלה*

(יג, ב):

החרשת והשוטה והסומא ושנטרפה
דעתה, אם יש להם פקחות – מתקנות
אותן והן אוכלות בתרומה.
ובאופן פשוט, חברותיה מתקנות אותה
בין לבעלה ובין לתרומה.

שאלני הרב יואל קטן שליט"א: רופא
מצא דם בבדיקה שגרתית שעשה לאשה,
האם הוא חייב להודיע לאשה על כך,
שהרי היא לא הרגישה בדם, וללא הרגשה
היא אינה נאסרת על בעלה מן התורה?

וכן פסקו הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ח

א. ראייה ודאית שלא בהרגשה

הל' טו) והשו"ע (סי' קצו סע' ח):

צריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן
וסתות כדי שתהיינה מותרות לבעליהן.
ולכאורה קשה, מה התועלת בבדיקת
החרשת והשוטה. הרי העיקר הוא
ההרגשה, ושוטה אינה מרגישה? ועם כל זה
מצאנו שהפקחות בודקות אותה, ומסתמא
הן צריכות להודיע לבעלה אם מצאו דם.
ומכאן יש ללמוד שחייבים להודיע לאשה
או לבעלה על הבדיקה, אפילו במקום
שהיא לא מרגישה. ואם כן הוא הדין בנד"ד
שהרופא צריך להודיע לה על מציאת הדם.
מיהו, יש לחלק בין המקרים. לשוטה אין
הרגשה, ואין לנו דרך אחרת אלא להסתמך
על בדיקתן של חברותיה. אך כאן מדובר
באשה פקחית שיש לה הרגשה, ויש מקום
לטענה שאין לה לסמוך אלא על הרגשתה.

אמנם מעיקר דין תורה האשה אינה
נטמאת אלא בהרגשה, וגם חכמים לא
הצריכו אותה בבדיקה אלא בשעת וסתה
ובשעה שבאה להטהר. אך בדיעבד
כשהאשה נבדקה שלא לצורך ונמצא בה
מראה טמא הרי היא טמאה מדרבנן,
ובהדיא שנינו: "כל היד המרובה לבדוק
בנשים הרי זו משובחת" (נדה יג, א). והשאלה
היא, האם אחרים שבדקוה ומצאו בה דם
צריכים להודיע לה על כך. כי לכאורה
"וספרה לה" נאמר שהיא סופרת לעצמה
ולא שאחרים סופרים לה. ועיין רמב"ן ריש
גיטין שפירש פסוק זה שמתוך שנאמנת
לעצמה נאמנת לבעלה משמע שרק מכוח
נאמנות עצמית ניתרת ולא מכוח עדות
אחרים. ולכאורה ה"ה להיאסר על בעלה
היא נאסרת רק מכוח איסורה על עצמה.

* מרחשון תשס"ו.

איסורה על עצמה נאמנת על בעלה וה"ה ע"י אחר.

ב. שיטת המהרש"ל וה'שואל ומשיב'

ויש לדון בפשט המשנה בענין בדיקת השוטה: מהי התועלת שיש בבדיקתה של החרשת והשוטה על ידי אחרות? שהרי גם אם נקבע את וסתה על ידי הבדיקה, וכמו כן נאסור אותה ואח"כ גם נטהר אותה על סמך בדיקותיה, אך העיקר עדיין חסר. שהרי היא אינה מסוגלת להרגיש, ונמצא שבשעת ההרגשה עצמה בעלה לא יודע מכך. ואיך ניתן להתיר אותה לבעלה רק על סמך בדיקות מזדמנות?

ומצאתי בשו"ת מהרש"ל (סי' סה) שכתב שאכן שוטה אסורה לבעלה, משום שלעולם עליו לחשוש שמא הרגישה ונאסרה עליו ולא אדעתה.

אך בצדק הקשה עליו ה'שואל ומשיב' (מהדו"ק ח"א סימן קכ) מן המשנה המפורשת שהבאנו לעיל, שהפקחות מתקנות את החרשת והשוטה. וכבר כתבנו שדעת המהרש"ל אינה מוסכמת על הפוסקים כמו הרמב"ם והשו"ע, שנקטו שגם הבעל יכול לסמוך על הבדיקה.

וכדי ליישב את המשנה לשיטת הרש"ל אולי צריך לפרש שהפקחות אינן מתקנות את השוטה אלא לענין תרומה, ולא לבעלה. ויש טעם לחלק בין שני הדינים. שהרי איסור האשה לבעלה אינו נוגע רק לה, אלא גם לבעלה, וגם אם באנו להקל עליה על סמך בדיקה כיון שהיא שוטה, עדיין אנו צריכים להחמיר עליו. ולעולם

וכשלא הרגישה אין צורך להודיע לה על הבדיקה. אך קשה לסמוך על סברא זו.

ויש להוסיף עוד צד לחומרא, שהרי בלאו הכי לא כל הנשים מרגישות ביציאת הדם, כי יש הרגשות עדינות שלא כולן מודעות להן. ובפרט בעת הבדיקה הרפואית, יכול להיות שהיתה הרגשה והבדיקה ביטלה אותה.

יתרה מזאת, גם אם לא היתה לה הרגשה כלל יש מקום להחמיר. וזאת על פי מה שהביא בשו"ת מהרש"ם (חלק ב סימן קפב) בשם תשובות מהר"ח או"ז (סוסי" קי"ב), שכתב בפשיטות שהבודקת ומצאה דם בעלה בחטאת, ואפי' אינה מרגשת נעשית נדה ודאית. והביא סמך לדבר מדרשת חז"ל "בבשרה – עד שתרגיש בבשרה" (נדה נו, ב), כלומר שאם מצאה דם בבשרה הרי היא טמאה אפילו אם אינה מרגשת ביציאתו מן המקור. גם אם לא נקבל חומרה זו, היא מחזקת את החשש שאולי תוך כדי בדיקת הרופא היתה גם הרגשה ויהיא אסורה מהתורה.

אלא שלכאורה צ"ע על הרמב"ן (בריש גיטין!) וי"ל שהרמב"ן עצמו הקשה משום שאיתחזק איסורא וע"ז תירץ מה שתירץ. אך במקום שלא איתחזק איסורא כל ע"א נאמן. ובשוטה הפקחות בודקות אותה הן לאיסור והן להתר. אם כי יש לחלק בין עדות לאיסור לבין עדות להתר. להתיר אותה קשה יותר משום שאם ידוע לנו שפעם פירסה נדה היא בחזקת איסור, משא"כ לאוסרה, אין לה חזקת היתר, שהרי חזקה זו עשויה להשתנות. וגם ללא

איסור זה מתיחס במפורש לזרע אהרן בעוד שזר טמא אסור בתרומה מפסוק אחר עיי"ש פרק ו (ה"ו):

זר שאכל תרומה בזדון, בין שהיה טמא בין שהיה טהור... חייב מיתה בידי שמים שנאמר ומתו בו כי יחללוהו.

אלא שצ"ע האם כוהנות אף הן בכלל מצות "וקדשתו". המנ"ח (מצוה רסט) כתב:

והנה המגן אברהם סי' רפ"ב [סק"ו] כתב מסברתו דכהן קטן אינו מצוה לקדשו דאינו ראוי לעבודה, ובאמת כגון מבואר להיפוך (החינוך כתב בשם הת"כ שמצוה לקדש גם כהן בעל מום) דאף דאינו ראוי לעבודה מצוה לכבדו, וגם קטן אוכל קדשים כמו בעלי מומין, אך שאינו בחלוקה כמבואר בזבחים צ"ט ע"א ובר"מ פ"י ממעשה הקרבנות ה"ז, על כן נראה לי לפי דעת הרב המחבר דגם קטן וחרש מצוה לכבדו.

ומצות כיבוד כלולה ב"וקדשתו" וא"כ לכאורה מצוה לקדש גם כהן קטן. וצ"ע אם יש גם מצוה לכבד אשה כוהנת בחלוקת תרומה וקדשים כמו בקטן. כי לכאורה מאי שנא מקטן, שניהם אינם בני עבודה אך בני חלוקה? ונראה לומר שאה"נ גם אין מצוה לכבד כהן קטן. ויש לחלק בין קטן לבין בעל מום. מצות וקדשתו היא לשמור ולכבד את קדושת הכהונה ולכן רק כהן בר מצוה שמחויב במצוות הכהונה מצוה לקדשו. וה"ה בעל מום מכיון שהוא מצוה במצוות הכהונה מצוה לקדשו. אך כהן קטן שפטור ממצוות הכהונה אין מצוה לקדשו. ואולי זוהי גם כוונת המג"א לענין כיבוד, מכיון שכהן קטן אינו חייב במצוות הכהונה אין מצוה לכבדו ול"ד לכהן בעל מום שרק מעבודת הקרבנות פטור ופסול, אך במצות

הבעל חייב לחוש שמא הרגישה ונאסרה עליו מן התורה, ויש מקום לסברה שהוא אינו יכול לסמוך על בדיקותיה. ולעומת זאת, איסור אכילת התרומה בטומאה נוגע רק לשוטה ולא לאחרים, ויש להקל בו כיון שבלאו הכי שוטה פטורה מכל המצוות.

אמנם בית דין מוזהרים להרחיק את הטמאים מן התרומה ומשום כך אנו מצריכים בדיקה, אך כיון שמעיקר הדין גם אם תאכל תרומה לא תעבור על איסור, לכן יש להקל ולהסתפק בבדיקה זו. ואם נבדקה ולא נמצא אצלה דם, די בכך כדי להחזיק אותה בחזקת טהורה ואין מונעים ממנה תרומה. שהרי שוטה היא ופטורה מן המצוות וגם אם תאכל תרומה בטומאה איננה בת חיובא לכן ניתן לסמוך על הבדיקה. אולם דבר זה טעון ברור.

ההלכה היא שקטן אוכל נבלות – אין בי"ד מצווין להפרישו. עיין רמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז). וק"ו שוטה. עיין פרמ"ג (פתיחה כוללת ח"ב המין התשיעי) שכתב:

אנ"פ שקטן אביו מצווה להפרישו חרש ושוטה אינו מצווה כי לא ישמע לו ואינו בר דעת כלל.

אלא שבנ"ד מדובר באיסור תרומה טמאה לכהנים ובמצוות הנוהגות בכהנים יש מצות "וקדשתו" אפילו בעל כורחו עיין (יבמות פח, ב), ואיסור אכילת תרומה לכהן טמא הוא איסור מיוחד לכהנים עיין רמב"ם (הל' תרומות פ"ז ה"א):

כהן טמא אסור לאכול תרומה בין טמאה בין טהורה שנאמר איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל, אי זהו קדש שאוכלין אותו כל זרע אהרן זכרים ונקבות הוי אומר זו תרומה.

אפוא שמצוים אנו במצות וקדשתו אפילו על עובר כהן וק"ו כהן קטן. ואין לומר שהאיסור לטמא כהן קטן בטומאת מת הוא בכלל מצוה מיוחדת של "אמור... ואמרת" ודרשו חז"ל "להזהיר גדולים על הקטנים" וזהו דין מיוחד בטומאת מת עיין יבמות (קיד, א). כי לדעת הרבה פוסקים החיוב מוטל רק על כהנים גדולים, שהם מוזהרים על הקטנים ושם נאמר במפורש "אמור אל הכהנים בני אהרן". ישראלים אינם מחוייבים בכך. ואשת כהן מעוברת היא ישראלית. וע"כ צ"ל שחיובה הוא רק משום "וקדשתו". ומוכח אפוא שמצוה זו חלה גם על קטנים ואפילו על עוברים. וא"כ ה"ה נשים.

והנה הבאנו לעיל בשם הפרמ"ג בהקדמה ששוטה גרוע מקטן משום ששוטה אינו מצווה, כי לא ישמע לו ואינו בר דעת כלל. ולפי"ז גם עובר בודאי לאו בר דעת כלל ובכ"ז חל חיוב לקדשו וא"כ ה"ה שוטה. כי מצות "וקדשתו" אינה מדין חינוך אלא חיוב המוטל על כולנו לשמור את קדושת הכהנים וא"כ חייבים לבדוק את השוטה ע"מ למנוע ממנה אכילת תרומה בימי טומאתה. ונלענ"ד לחלק בין טומאת מת לאכילת תרומה בטומאה. האיסור לטמא את הכהן אינו משום שהוא עובר עבירה בכך, אלא משום שעצם העובדה שהכהן טמא הוא פגם בכהונתו. על כהן להיות טהור מטומאת מתים. ולכן גם עובר שאינו בר מצוות, טומאתו פוגמת את קדושת כהונתו (ומה שהק' המג"א הרי טומאה בלועה אינה נטמאת כבר תירץ המנ"ח [מצוה רסג] שלמ"ד עובר ירך אמו העובר לא נחשב כטומאה בלועה. ולמ"ד עובר לאו ירך אמו כבר תירץ האב"מ (סי' פב ס"ק א) דהיינו רביתיה – עיין יבמות (עח) – וכשם שאין כאן חציצה אין כאן

אכילת קדשים חייב, לכן מצוה לכבדו במצוה זו. משא"כ קטן אינו מצווה כלל לאכול קדשים ורק מותר לו לאכול תרומה וקדשים אך אינו מצווה לאוכלם. לכן אין מצוה לכבדו. וממילא גם אשה שאינה חייבת בעבודה אין מצוה לכבדה.

(ועיין קצוה"ח סי' רמג שהקשה מדוע משגרים לכהן קטן מתנ"כ הרי אינו בר קניין עי"ש שתי' שמגיעה לו תרומה כשכר חלף עבודתו ושכר זה הוא קונה מהתורה. משמע שכהן קטן נחשב לעובד במקדש. ואכן מצינו במס' תמיד שהקטנים היו מסייעים לגדולים בשמירת המקדש. ואולי על כך ועל סיוע אחר כגון דא מגיע להם שכר. אך אינם בני חיוב עבודה. מה גם שצ"ע אם סיוע נחשב לעבודה. ואלמלא הקצות הייתי אומר לענ"ד שבאמת קטן לאו בר עבודה הוא ולכן גם לא מגיע לו שכר. ובכלל אי"ל שמתנ"כ הן שכר ממש חלף עבודתם, שהרי בע"מ זכאים במתנ"כ למרות שאינם עובדים. ומה שמשגרין מתנ"כ לקטן הוא בגלל שקטן רשאי לאכול בתרומה אולם אין צורך שיקנה את מתנ"כ בגדרי הקניינים. הוא זכאי לקבל תרומה ומצווה לאוכלה אך לא לקנות אותה. אח"כ מצאתי בחת"ס יר"ד סי' רצב שכ"כ ובש"כ לדעתו הגדולה.)

מיהו י"ל ששני דינים ב"וקדשתו": חובה לקדש את הכהנים שלא יחללו את קדושתם, ומצות כיבוד. מצות כיבוד נוהגת רק בכהן זכר וגדול שהוא בר עבודה. אך המצוה לשמור על קדושת הכהונה נוהגת בכל הכהנים גם בקטנים וגם בנשים.

ובזה יובן מדוע אסור לישראל לטמא כהן קטן בטומאת מת. עיין מג"א (סי' שמג ס"ק ב) שכתב בשם הרוקח שמוטר למעוברת אשת כהן להיכנס לביה"ק רק בגלל ס"ס שמא העובר נקבה ושמא הוא נפל. משמע שאלמלא כן היה אסור לטמא את הקטן וע"כ משום ו"וקדשתו". מוכח

בתרומה. ולא מאכילות אותה תרומה בידים. וכיון שהיא שוטה ואינה בת דעת, מדין תורה אין אנו חייבים למנוע אותה מלאכול בתרומה כשהיא אוכלת אותה בעצמה. ואם "קטן אוכל נבלות אין ביד" מוזהרין עליו, על אחת כמה וכמה לגבי שוטה.

ג. בדיקת אחרות לתרומה ולבעלה

ואולי כוונת המשנה היא, שבנוסף לבדיקה הפנימית על ידי פקחות יש צורך לבדוק את השוטה בדרך נוספת, המצטרפת לבדיקה זו. דהיינו, שהיא צריכה ללוש לבנים בין בדיקה לבדיקה, ואנו בודקים מעת לעת את נקיונם. ואנו סומכים על כך שאם הרגישה וראתה היה צריך להימצא דם על הלבנים, וכיון שהם נקיים מוכח שהיא אינה רואה אלא בשעת וסתה כפי שנקבע על ידי הפקחות. וכך אנו קובעים את וסתה על ידי בדיקת הפקחות ואוסרים אותה מעיקר הדין כשנבדקה ונמצאה טמאה, ובדרך זו אנו יכולים לטהרה ולהתירה לבעלה.

ומצאתי בשו"ת 'משנה הלכות' (חלק יג סימן קלט) שדן בפירושה של משנה זו, והביא כמה מפרשים שרצו לדייק מן המשנה שבדיקת הפקחות אינה מועילה להתיר את השוטה לבעלה, אלא רק להאכילה בתרומה, משום ש"קטן האוכל נבילות אין ביד" מצווים להפרישו" (ולעיל כבר בררנו נושא זה). ויש מפרשים אחרים שחלקו עליהם, אך גם הם התקשו מדוע המשנה לא הזכירה את היתרה לבעלה אלא את היתרה לתרומה בלבד.

וכדי ליישב קושיא זו הוא מחלק בין שני הדינים. כדי להתיר את השוטה לאכול בתרומה די לנו אם נמצאה טהורה בשעה

טומאה בלועה). אך אכילת תרומה בטומאת הגוף היא עבירה ומצות וקידשתו מחייבת את כולנו למנוע את הכהן מלעבור עבירה. אולם שוטה אינה בת חיובא כלל ואינה עוברת עבירה ולכן אין מצות "וקדשתו" על כך.

אלא שהאב"מ למד מדברי הרוקח שאסור להאכיל בידים קטן שאינו בר דעת כל איסור. ולענ"ד אין ראייה מטומאת מת לכהן לעניין האכלת איסור אחר בידים. אם כי גם דעת החת"ס (או"ח סי' פג) שאסור להאכיל שוטה איסור בידים. אולם בנ"ד לא מאכילים אותה בידים אלא רק לא מונעים ממנה לאכול בתרומה. ומכיון שאיסור אכילת תרומה בטומאה נוגע לה בלבד והיא שוטה ולא בת דעת אין מצות וקדשתו ולכן איננו מונעים ממנה אכילת תרומה וסומכים על בדיקתה.

ומצאתי בשם שו"ת 'הודה יעלה' (ח"ב סי' צג) סתירה לדברינו. הוא התקשה בהבנת המשנה שהבאנו, ששוטה צריכה בדיקת פקחות כדי להאכילה בתרומה, שהרי שוטה אינה מוזהרת ואין אנו מצווים עליה כלל. ומסקנתו היא, שאנו מצווים מדאורייתא למנוע מן השוטה לאכול בתרומה בימי טומאתה, משום שנאמר "ומתו בו כי יחללוהו" – דהיינו שנצטוונו לדאוג שהתרומה לא תטמא. וכמו כן יש לומר לגבי אכילה בקדשים שאנו מצווים למנוע ממחוסרי כפרה, כמו זבה ויולדת, שהשתטו, מאכילת קדשים (עיי' נדרים לה, ב), משום שנאמר "בכל קודש לא תגע".

אך לענ"ד נראה כמש"כ שלא מאכילים אותה בידים אלא רק לא מונעים ממנה לאכול ולכן אינם עוברים על איסור מהתורה, דוק בלשון המשנה "אם יש להן פקחות מתקנות אותן הרי אלו אוכלות

שנדה עומדת בחזקת איסור, עד שיתברר לנו שהיא אינה רואה אלא בזמנים קבועים. ויש ללמוד מכאן גם על פעולות נוספות, כמו לבישת לבנים ובדיקתן בידי פיקחת, וצ"ע.

על כל פנים, היוצא ממשנה זו שהבודקות את השוטה ומצאו בה דם חייבות להודיע על כך לבעלה, כדי למנוע אותו מאיסור. ואע"פ שתכלית הבדיקה היא לקבוע את וסתה כדי לטהרה על ידי טבילה ולא כדי לטמאה לבעלה, סוף סוף אנו צריכים לטמא אותה קודם שתיטהר. וסתם בדיקה היא כמשמעה, שאם מוצאים בה דם אוסרים אותה על בעלה ומודיעים לו על כך.

מסקנה

נלענ"ד שהרופא צריך להודיע לאשה על הדם שיצא מגופה ונמצא בשעת הבדיקה.

זו, והרי זו טובלת ואוכלת בתרומה מיד, כפי שמשמע מלשונו של רש"י (ד"ה מתקנות אותה). אך כדי להתיר אותה לבעלה עלינו לקבוע לה את וסתה, ורק לאחר שנקבע מהו וסתה תצא מחזקת איסור ותותר לבעלה.

ויש לדייק כן מלשון הרמב"ם. לגבי היתרה לתרומה כתב כלשון המשנה (הל' משכב ומושב פ"ד ה"ט):

אם יש להן פקחות **מתקנות אותן** הרי אלו אוכלות בתרומה.

ואילו לגבי היתרה לבעלה הוסיף על דברי המשנה, וז"ל הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ח ה"טו):

צריכות פקחות לבדוק אותן **ולקבוע להן וסתות**, ואחר כך יהיו מותרין לבעליהן.

ומוכח, שכדי להתירה לבעלה אנו צריכים לקבוע לה וסת, ולא די בכך שנבדקה ונמצאה טהורה. וזאת משום

סימן סח

דימום בעקבות שימוש בגלולה

ראשי פרקים

שאלה

א. ההרגשה – סיבה או סימן לטומאת נדה?

ב. "ארגשה ולא אדעתא" במסולקת דמים

ג. אשה הרואה כתמים לפני הוסת

ד. שימוש באמצעי מניעה אחרים במינקת

מסקנות

* * *

שאלה

גולת הפמולן או סרזט נועדה למניעת הריון של נשים מניקות, שאינן יכולות ליטול גולות רגילות מחשש לפגיעה בהנקה. הבעיה המיוחדת העומדת בפני אשה המבקשת להשתמש בגלולה זו –

מלבד עצם ההיתר להשתמש בגלולה למניעת הריון – שהיא גורמת לכתמים רבים ולדימומים הבאים מן הרחם, בשכיחות רבה יותר מן המצוי בגולות אחרות. וללא ספק, דימומים אלו הם תוצאה ישירה של פעילות הורמונאלית